

Na przełomie epoki neolitu i epoki brzoza zachodnią częścią Wołyńskiej staje się swoistą areną. Rozgrywa się na niej losy kilku różnych ugrupowań kulturowych. Ludność pasterska łączona z kręgiem kultur ceramiki sznurowej, zajmuje ogromny obszar Europy. Pozostawia po sobie tysiące kurhanów ziemnych, które obok podstawowej funkcji sepulkralnej, mogły również stanowić punkty odniesienia w przestrzeni. Schyłek trzeciego tysiąclecia p.n.e. to czas, w którym przez Kotlinę Karpacką docierają nowe, obce wzorce kulturowe. Około 2000 lat p.n.e. na bazie tradycji post-sznurowych oraz pod wpływem wschodnich ugrupowań, powstaje kultura strzybowska. Rozwija się równoległe do kultury mierzanowickiej do ok. 1600 lat p.n.e. ustępując miejsca kulturze trzcinieckiej.

W świetle wyników dotychczasowych badań, jest to najslabiej przebadane zjawisko kulturowe z wczesnego okresu epoki brzoza. Kultura strzybowska jest jednocześnie niejednostką niezwykle interesującą i ważną z perspektywy zrozumienia podstawowych procesów kulturowych i społeczno-ekonomicznych zachodzących na peryferiach świata pontyjskiego i śródziemnomorskiego. Informacje na jej temat pochodzą zaledwie z kilku przebadanych cmentarzysk i kilkunastu przypadkowych odkryć, które nie doczekały się interdyscyplinarnego opracowania. Stąd konieczność kwerendy źródłowej i powrotu do zapomnianych miejsc o dużym potencjale naukowym, w celu przeprowadzenia badań sondowych i szerzej zakrojonych badań wykopaliskowych. Istotne będzie podjęcie próby precyzyjnego datowania kultury strzybowskiej przy użyciu dat radiowęglowych. Aktualny stan badań nie pozwala na rozstrzygnięcie zagadnienia genezy, ani schyłku funkcjonowania tej społeczności. Istnieje potrzeba opracowania chronologii względnej dla znanych zespołów grobowych, ponieważ wszystkie materiały strzybowski posiadają umiarkowanie szerokie daty 1900-1650 lat p.n.e., bez możliwości wskazania zabytków jej fazy najstarszej i najmłodszej. Wątpliwie będzie również określenie powiązań pomiędzy równoległe występującymi, a różniącymi pod względem kultury materialnej i zwyczajów pogrzebowych, kultur mierzanowicką. Uwagi wymaga schyłkowy okres funkcjonowania kultury strzybowskiej, po której następuje kultura trzciniecka o odmiennym modelu gospodarki i wytwórczości.

Kultura strzybowska wyróżnia się niepowtarzalnością pod względem technologii i zdobnictwa ceramiki, nieposiadając analogii w innych kulturach. Choć bez wątpienia wchodzi w skład post-sznurowego przykarpackiego kręgu kulturowego, to zwraca uwagę jej unikatowość i zwarte terytorium. Podejmowane w ubiegłym stuleciu próby analizy obrzędów pogrzebowych w odniesieniu do wyposażenia grobowego, płci i ułożenia szkieletu, w chwili obecnej wymagają weryfikacji. Możliwe będzie to dzięki wykorzystaniu tradycyjnych metod typologicznych - porównawczych przy zastosowaniu interdyscyplinarnych metod badań antropologicznych. Nowatorskim pomysłem jest zastosowanie badań genetycznych dla zrozumienia zasad wyboru miejsca pochówku danej osoby w obrębie cmentarzyska. Dla kultury strzybowskiej pionierskie pod tym względem wyniki badań cmentarzyska w Rogalinie koło Hrubieszowa. Na przykładzie jednego stanowiska, z dużym prawdopodobieństwem udało się wykazać pokrewieństwo pomiędzy poszczególnymi osobami. Zarejestrowane wiązki krwi, dostarczyły argumentów o celowym rozplanowaniu, rodzimym charakterze cmentarzysk i prawdopodobnym funkcjonowaniu w nich obrzędów mniejszych kwater rodzinnych. Zastosowanie tych samych metod i możliwości dla innych stanowisk, może dać cenne wyniki, ukazujące ówczesne reguły pochówków. Dodatkowo korzyścią z badań genetycznych jest możliwość rekonstruowania dróg migracji ludności w pradziejach. Interesującym zagadnieniem jest poddawanie ciał dodatkowym rytuałom nadpalania jeszcze przed złożeniem do grobu. Również interesująca i wciąż otwarta, jest kwestia struktury społecznej i pochówków podkurhanowych. Korelacja wyników interdyscyplinarnych badań, może odpowiedzieć na podstawowe pytania z zakresu pochodzenia, chronologii i obrzędów pogrzebowych kultury strzybowskiej.

W inwentarzach grobowych kultury strzybowskiej stosunkowo często spotykane są przedmioty z miedzi, których niewątpliwie warto stanowić może wyznacznik wyszeregowania statusu społecznego. Są to przede wszystkim ozdoby głowy - występujące zarówno w grobach kobiet, jak i mężczyzn. Analizy surowcowe zabytków metalowych mogą być ważnym argumentem w dyskusji na temat źródeł pochodzenia tego surowca. Pojawi się nowe informacje o szlakach handlowych funkcjonujących we wczesnym okresie epoki brzoza. Badania porównawcze mogą dać odpowiedź na pytanie o skalę kontaktów z ośrodkami metalurgicznymi np. w Kotlinie Karpackiej, na Wołyniu lub w Kaukazie. Badania archeomalakologiczne ozdób z muszli i wykonane dla nich datowania radiowęglowe, pozwolą odpowiedzieć na jedno z podstawowych pytań o skalę kontaktów handlowych z basenem Morza Czarnego i Morza Śródziemnego. Wśród inwentarzy grobowych kultury strzybowskiej, obok charakterystycznej naczyni, narzędzi krzemienianych i ozdób miedzianych, na uwagę zasługują zabytki wykonane kości zwierzęcych. Analizy archeozoologiczne pozwolą na określenie gatunków zwierząt z jakich je pozyskiwano.

Projekt pomoże w określeniu chronologii względnej i bezwzględnej w obrębie kultury strzybowskiej, najslabiej poznanej dotychczas elementu przykarpackiego post-sznurowego kręgu kulturowego.